

Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi

Abelias politiske plattform 2020-2025

Endelig versjon

Vedtatt i styret 5.mars 2020

Innledning

Abelia mener den viktigste politiske oppgaven fremover er å bidra i utviklingen av et bærekraftig, kunnskapsbasert, innovativt og globalt konkurransedyktig norsk næringsliv og samfunnsliv. Dette vil være avgjørende for å sikre framtidig velferd, sysselsetting og verdiskaping.

Norge står overfor en rekke utfordringer: Stadig økende offentlige utgifter, som utgjør nå over halvparten av landets brutto nasjonalprodukt, og en fastlandsøkonomi som ikke klarer å bære dette utgiftsnivået. I tillegg har norsk økonomi en sårbar næringsstruktur hvor store deler av statens inntektsstrømmer kommer fra noen få ressursorienterte næringer. Videre gjør klima- og miljøutfordringene at norsk økonomi og samfunn må gjennom et grønt skifte.

Ny kunnskap, teknologi og innovasjonskraft gir betydelige muligheter for å løse problemstillingene vi står overfor. Uløselige problemer har blitt løselige og nye verdiskapingsmuligheter florerer. Samtidig er utviklingstakten eskalerende, konkurransen hard, og Norge må tilrettelegge for et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv raskt.

Økt verdiskaping gjennom samarbeid mellom offentlig, næringsliv og ideell sektor. Velferdsstaten er bygget i et samarbeid mellom næringslivet, ideell- og offentlig sektor. Det er et fortrinn vi må ta vare på. Samtidig opplever vi at den digitale omstillingen flytter grenser. Grenser for hva man kan få til og hvordan. I tillegg utfordrer etablerte rollemønstre og arbeidsfordeling. Digital omstilling har gjort tiden moden for et nytt blikk på rollefordelingen mellom offentlig sektor, næringslivet og ideell sektor i Norge. Skal vi klare å møte fremtidens utfordringer må vi sikre god samhandling og tydelig oppgavedeling mellom de ulike sektorene og forutsigbarhet. Vi må være sammen om verdiskaping.

Norsk næringsliv må være internasjonalt orientert. Norge har en liten og utadvendt økonomi som er avhengig av handel med utlandet og utenlandsk teknologiutvikling. Vår evne til å samarbeide internasjonalt vil være definerende for vår evne til å skape et mangfold av nye økonomiske bærebjelker. Samtidig må norsk næringsliv bygge kunnskap og teknologi i verdensklasse. Vi må også vende blikket utover på det verdensomspennende markedet, og søke internasjonalt samarbeid gjennom bygging av fremtidsrettet digital infrastruktur, kompetanse og forskning.

Privat sektor er en viktig del av løsningen, også på klima- og miljøutfordringene. De globale klima- og miljøutfordringene er et resultat av en industrialisering og økonomisk vekst i vestlige land. En vekst også utviklingsland ønsker å ta del i. For å få til en bærekraftig utvikling, må vi derfor utvikle løsninger som i større grad frikobler økonomisk vekst fra utslipp og miljøpåvirkning. FNs bærekraftsmål har blitt et oversiktskart over bærekraftige forretningsmuligheter. Bærekraft må være en avgjørende del i kjernevirksomheten og verdikjeder i bedriftene fremover, og ressursbruken må bli sirkulær.

Slik ingen i 1960 kunne forutse hvilken betydning olje- og gassnæringen eller oppdrettsnæringen ville ha i dag, er det vanskelig å si noe sikkert om hva vi skal leve av fremover. Men vi vet noe: verdier og arbeidsplasser kommer ikke av seg selv. Kunnskap og teknologi har vært – og vil fortsatt være – avgjørende for å omsette et godt utgangspunkt til faktiske verdier og arbeidsplasser.

For å løse disse utfordringene og ivareta det norske velferdssamfunnet må det satses på:

- Forskning og innovasjon
- Offentlig-privat samhandling
- Teknologi og digitalisering
- Bærekraft og bedre ressursutnyttelse
- Kompetanse
- En moderne og ansvarlig arbeidspolitikk

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	3
1. Teknologi og digitalisering – tillit og verdiskaping i en digital økonomi	5
1.1 Teknologi og digitalisering som økonomisk drivkraft.....	5
1.1.1 Digitalisering som endringsfaktor	5
1.2 Digitalisering skaper nytt, bærekraftig næringsliv	6
1.3 Omstilling må ivareta tillit og ansvarlighet.....	7
1.3.1 Ingen tillit uten sikkerhet og trygghet	8
2. Forskning, innovasjon og næringsutvikling: Ny kunnskap, nytt næringsliv og nye arbeidsplasser for økt verdiskaping.....	9
2.1 Forskning – fornyer og forandrer	9
2.2 Virkemidler for et bærekraftig næringsliv og flere arbeidsplasser	10
2.3 Gode løsninger må eksporteres	11
3. Offentlig-privat samhandling: Samarbeid for verdiskaping	12
3.1 Bedre rollefordeling mellom staten og private virksomheter.....	12
3.1.1 Samhandling for mer og bedre innovasjon	13
3.1.2 Manglende oversikt over offentlige anskaffelser.....	13
3.2 Sirkulære anskaffelser	13
3.3 Fremtidens helse	14
4. Posisjonere Norge for bærekraftsrevolusjonen	14
4.1 Innovere og fjerne ineffektivitet i produkter, prosesser og systemer	15
4.2 Fra fossil til fornybar energi.....	15
4.3 Fra lineær til sirkulær	15
4.4 Politikk for bærekraftsrevolusjonen.....	15
5. Kompetanse, utdanning og livslang læring	16
5.1 Grunnlaget for livslang læring	17
5.2 En skole for fremtiden	17
5.3 Høyere yrkesfaglig utdanning – praktiske og yrkesrettede utdanninger.....	18
5.4 Høyere utdanning – vår kilde til konkurransedyktig humankapital	18
5.5 Voksnes læring – læring hele livet.....	19
6. En moderne og ansvarlig arbeidspolitikk	19
6.1 Et tilpasset regelverk og moderate lønnsoppgjør	19
6.2 Et moderne arbeidsliv er et inkluderende og mangfoldig arbeidsliv	20

1. Teknologi og digitalisering – tillit og verdiskaping i en digital økonomi

Akselererende klimaendringer, usikre økonomiske utsikter og forskyvninger i maktforhold i verden vil få stadig større betydning for et lite land med en åpen og utadvendt økonomi. Økonomien digitaliseres, og verdien av digital handel har for lengst oversteget verdien av den fysiske handelen. Samtidig driver dette frem utfordringer for det etablerte nærings- og arbeidslivet. I kjølvannet av innovasjon kommer omstilling. Omstilling, fra en ressursorientert til en grønn og bærekraftig kunnskapsøkonomi, er nødvendig både for å styrke langsiktig konkurransekraft internasjonalt og for å skape verdier vi kan leve av i årene fremover.

Ny og billigere teknologi, større tilgang på data og nye digitale tjenester skaper nye muligheter og øker konkurransekraften. Samtidig kan nye verdikjeder, forretningsmodeller og endrede arbeidsmarkedsbehov som oppstår skape usikkerhet og nye utfordringer. Om Norge skal lykkes med omstillingen er vi avhengige av å ta i bruk nye muligheter, samtidig som vi ivaretar viktige verdier som samarbeid, inkludering, tillit og åpenhet.

1.1 Teknologi og digitalisering som økonomisk drivkraft

1.1.1 Digitalisering som endringsfaktor

Investeringer i teknologi, digitalisering, automatisering og endrede arbeidsprosesser gir gevinster i både offentlig og privat sektor. Samtidig gir det også helt nye utfordringer ved at forretningsmodeller og hele næringer endres grunnleggende som følge av innovasjon i produkter og tjenester, endret kundeatferd og nye verdikjeder.

Skal Norge skape eksportverdier, eller bruke teknologi til å løse betydelige utfordringer i verden er vi avhengig av god tilgang til, og flyt av, internasjonale data. Norge bør derfor jobbe for åpenhet, med gjensidig god datatilgang og dataflyt internasjonalt.

Økt press på norsk økonomi utfordrer oss til å måtte gjøre mer for mindre, og det er derfor kritisk at det investeres i nye måter å drive våre verdensledende offentlige tjenester. Gevinster fra slike investeringer må hentes ut fremfor at tjenestetilbudet kontinuerlig utvides når ressurser frigjøres. Vi trenger derfor å insentivere og stille krav om og krav om effektivisering og omstilling i offentlig sektor.

Samtidig må vi utnytte mulighetene som ligger i bruk av teknologi, som å løse oppgaver mer effektivt og organisere samfunnet på en måte som fremmer verdiskaping. Digitalisering og bruk av ny teknologi er en forutsetning for bedre og mer effektive tjenester i fremtiden.

Digitalisering skaper gevinster på tvers av – og gjerne utenfor – egen virksomhet. IKT-systemer kan derfor gi verdi på tvers av siloer, men det kompliserer også eksisterende finansieringsstrukturer og utfordrer motivasjon for omstilling. Abelia mener vi må tilrettelegge for innovative forretnings- og samarbeidsmodeller som utnytter ressursene bedre.

Abelia mener:

- Det må foretas en digital vask der regelverk som er til hinder for digitalisering, innovasjon, nye forretningsmodeller eller nye måter å løse samfunnsutfordringer på fornyes. Dette må også

omfatte lover, forskrifter og forvaltningspraksis, og dekke offentlig sektor, næringsliv og ideell sektor.

- Omstillingen av offentlig sektor må intensiveres, med en kombinasjon av insentivordninger samt større og mer målrettede kutt.
- Norske myndigheter må legge til rette for teknologiutvikling og nye forretningsmodeller i næringslivet gjennom regelverk og virkemidler som fungerer også for lange utviklings- og kommersialiseringsprosesser
- Norge må delta aktivt i internasjonale samarbeidsorganer og forskningsprogrammer
- Krav om forpliktelse til gevinstrealisering i alle digitaliseringsprosjekter over 25mill.

1.2 Digitalisering skaper nytt, bærekraftig næringsliv

Dataøkonomien er på fremmarsj verden over. Data er selve grunnmuren i utvikling og bruk av muliggjørende teknologier som kunstig intelligens. Tilgangen til nok data av høy kvalitet er en forutsetning for å kunne fostre digitale økosystemer for fremtiden. Videre vil metadata og gode beskrivelser om dataens opphav være nødvendig. Det hviler et ansvar på dataeier å sikre kvaliteten. I tillegg til kvalitet er aspekter som format, struktur og standardisering vesentlige aspekter i tilgjengeliggjøring av data.

Forretningspotensialet i data er stort, men samtidig er det mange virksomheter som ikke er kommet i gang med å ta dette i bruk. Spesielt små og mellomstore bedrifter er i faresonen for å sakke akterut i den datadrevne økonomien da de har begrenset tilgang til egenprodusert data. Dersom det offentlige og privat næringsliv skal kunne utforske mulighetene som ligger i teknologiutviklingen er det derfor viktig at det settes fokus både på tilgjengeliggjøring og kvalitet gjennom strukturering og data-interoperabilitet.

Europakommisjonen har omtalt data som den nye driveren for produktivitet, arbeidsplasser og innovasjon, mens FN peker på at en datadrevet økonomi kan bidra til å nå bærekraftsmålene. Samtidig løfter dataøkonomien nye etiske problemstillinger, blant annet knyttet til personvern, sikkerhet og ansvarlighet. Hvordan vi evner å tilegne og nyttiggjøre oss data i Norge vil ha betydning for vår framtidige vekst og kan gi oss et reelt konkurransefortrinn. Abelia mener Norge må ha som et utgangspunkt og ambisjon å bygge en datadrevet økonomi i verdensklasse.

Anonymisering av persondata kan være avgjørende for å kunne dra nytte av dem. Kobling av ulike data kan i visse tilfeller medføre utfordringer for personvernet. Her hviler det et ekstra ansvar på myndighetene, men også virksomheter som behandler personsensitive opplysninger må bidra for å sikre anonymisering ved videre bruk. Generelt er det vesentlig at det ikke kun kommuniseres hindre ved bruk av data, men at det også veiledes i riktig bruk av data.

For at fremtiden skal kunne utfolde seg må infrastrukturen være på plass. Det innebærer at en moderne infrastruktur må ligge i forkant av utviklingen. Innfasingen av 5G og overgangen til skybaserte løsninger vil være avgjørende for kommende omstilling av en rekke sektorer. For områder som tingenes internett, maskin-til-maskin-kommunikasjon, og edge-computing, er en god landsdekkende infrastruktur en nødvendighet. Samtidig strekker infrastrukturen seg i dag lengre, og på flere områder enn det Norge selv evner å være ledende på. Det er avgjørende at vi er påkoblet internasjonale infrastrukturkapasiteter, gjennom samarbeid med våre naboland og EU. Tradisjonell infrastruktur som vei og jernbane stopper ikke ved landegrensene, og det kan heller ikke teknisk infrastruktur gjøre.

Norsk datasentervirksomhet er i sterk vekst, og som nasjon har vi gode forutsetninger for å konvertere grønn energi til arbeidsplasser. Datasentre er helt nødvendige for bærekraft i andre sektorer, men skaper egne utfordringer knyttet til energiforbruk. I Norge har vi unike muligheter til oppbygging av en bærekraftig datasenternæring, med god tilgang på fornybar energi og lavere energiforbruk grunnet et kaldere klima. En slik oppbygging krever imidlertid stabile og gode rammevilkår, svært god infrastruktur, at vi evner å markedsføre og vise frem Norges muligheter samt et tilgjengelig profesjonelt mottaksapparat.

Abelia mener:

- Offentlig forvaltning må forpliktes til å gjøre mer data raskere tilgjengelig.
- Norge bør fortsette og videreutvikle internasjonalt samarbeid om deling av data.
- Initiativer for økt deling av data i privat sektor må primært baseres på frivillighet og markedsmessige vilkår, og det offentlige må unngå tiltak som virker konkurransevridende.
- Det må legges bedre til rette for god dataflyt mellom ulike offentlige etater – for både persondata og annen type data.
- Tilgang på data på tvers av bransjer og sektorer er av stor verdi, og det må sikres at virkemiddelapparatet også insentiverer datadeling i relevante virkemidler.
- Det bør legges til rette for videreutvikling og økt bruk av løsninger for anonymisering av datasett med formål om økt deling.
- Norge bør dyrke tillit og samarbeid som konkurransefortrinn i den globale konkurransen om utvikling av dataøkonomien og de muliggjørende teknologiene.
- Det bør stilles krav om at offentlige systemer som hovedregel skal bruke åpne standarder og APIer som øker interoperabiliteten og sørger for god dataflyt.
- Offentlige aktørers overgang til skybaserte tjenester må forenkles.
- Norge må fortsette styrkingen av teknisk infrastruktur for både nasjonalt og lokalt næringsliv, og gjennomføre flere tiltak for å vise frem Norge som grønn og attraktiv datasenternasjon.
- Ordningen med bredbåndstilskudd der kommersiell utbygging ikke finner sted må videreføres.
- Utbyggingstempoet for 5G-nett bør holdes oppe, og myndighetene må ta ansvar for at regelverket tilrettelegger for kommersiell utbygging.
- Norge må fortsette satsningen på utvikling av tungregnekapasitet gjennom europeisk samarbeid som EuroHPC og Digital Europe Programme.
- Norge bør ikke innføre unilaterale skatteregimer rettet særskilt mot digitale forretningsmodeller, men bør fortsette å ta en proaktiv holdning til gjennomgang av internasjonale skatteregler i overnasjonale organer.
- Det må gjennomføres en kartlegging over egnede tiltak rettet mot små- og mellomstore bedrifter, for å sikre at de også kan utnytte potensialet i dataøkonomien.

1.3 Omstilling må ivareta tillit og ansvarlighet

Norge er godt posisjonert for omstillingen til en grønn og digital kunnskapsøkonomi: Vi har ledende kompetansemiljøer, samfunnet er preget av tillit og en befolkning som er i toppsjiktet på grunnleggende teknologikompetanse og brukerferdigheter. Disse faktorene er imidlertid ikke statiske, og kan ikke tas for gitt. Det er derfor viktig at omstillingen foregår på en måte som ivaretar og bygger tillit og samarbeid, og at vi klarer å få med oss dem som havner utenfor.

Det høye generelle digitale kompetansenivået gjør det ekstra vanskelig for dem som av ulike grunner faller utenfor samfunnet. Dersom vi skal lykkes med digitalisering er vi avhengige av at det finnes tjenester og alternativer for dem som av ulike årsaker ikke har mulighet til å bruke standardløsninger, samt at det satses på digitalt inkluderende kompetansetilbud. Digital inkludering, åpenhet og etisk utvikling skaper de beste løsningene, samtidig som det gir konkurransefortrinn.

Tilliten i det norske samfunnet er avgjørende både for det offentlige virke, så vel som for privat næringslivs muligheter for vekst, utvikling og nyskaping. Digitalisering og ny teknologi aktualiserer nye spørsmål.

Utdanningssystemet er også en premissleverandør for at vi bygger et samfunn som er åpent og tolerant. Å ha en grunnleggende forståelse for at mennesker har forskjellige utgangspunkt, evner og verdier er viktig for at vi skal lykkes i den internasjonale globale konkurransen. Etter hvert som teknologien tar større plass i livene våre, er det også viktig med mangfold blant utviklere for å forhindre internalisert bias i teknologiene. Skjevheter i datasett kan for eksempel føre til at løsninger bygget på kunstig intelligens gir diskriminerende resultater, bioteknologi kan føre til at det stilles nye etiske spørsmål innen helse eller matproduksjon og stadig større informasjonsflyt kan gjøre det vanskelig å skille ut desinformasjon og manipulasjon.

Å bygge digital tillit og sikre inkludering er lagarbeid. Det vil kreve større innsats fra private aktører så vel som fra det offentlige. Det krever at vi prioriterer sikkerhet, transparens og ansvarlighet.

Abelia mener:

- Universell utforming av digitale løsninger må prioriteres tidligere i utviklingsløpet av nye offentlige løsninger, og forenklinger i hjelpemiddelordningen bør vurderes.
- Tiltak for digital inkludering og IKT-relaterte kompetanseløft må styrkes.
- Det bør sikres mekanismer for håndtering av og veiledning i etiske problemstillinger knyttet til bruk av kunstig intelligens i det offentlige og kritiske deler av privat næringsliv.
- Det må settes fokus på kildekritikk og vurderes tiltak for å bekjempe manipulasjon og desinformasjonskampanjer på internett.

1.3.1 Ingen tillit uten sikkerhet og trygghet

Når verdien av digital handel og ny teknologi øker, øker også behovet for å sikre oss mot digitale angrep. Antallet cyberangrep øker kraftig, og trusselbildet endrer seg. Målrettede kriminelle handlinger mot private foretak er et økende problem. Det samme er angrep med formål om å destabilisere demokratiske institusjoner. Mangfoldet av aktører som utfører angrep blir også større, og skillet mellom hva som er et angrep på en stat og en bedrift viskes ut. Dette fordrer et tett samarbeid og informasjonsdeling mellom offentlig og privat sektor. Samarbeidet bør kontinuerlig vurderes og styrkes.

Bevissthet om nødvendig ivaretagelse av sikkerhet, både i offentlig og privat sektor er økende. Dette, kombinert med en rekke nye og justerte lover og regelverk, øker behovet for både spesialistkompetanse innen IKT-sikkerhet og for arbeidskraft som har eller kan få sikkerhetsklarering. I tillegg er det behov for økt grunnforståelse for IKT-sikkerhet hos arbeidstakere generelt, og teknologer spesielt.

Abelia mener:

- Samhandling og kommunikasjon mellom myndigheter og næringslivet innen cybersikkerhet må styrkes. Myndighetene må dele mer informasjon om sikkerhetstrusler og digitale angrep med privat næringsliv.
- Norge må delta aktivt i internasjonale privat-offentlige samarbeid rundt cybersikkerhet.
- Tilgang på sikkerhetsklarert arbeidskraft må økes. Sikkerhetsklarering må gjennomføres på kortere tid.
- IKT-sikkerhet må bli obligatorisk fag på bachelorstudier i IKT.
- Kapasiteten på høyere utdanning innen IKT-sikkerhet må økes.
- Antallet studieplasser innen IKT må årlig justeres for å dekke behovet for digital kompetent arbeidskraft. Deler av disse plassene bør øremerkes IKT-sikkerhet.
- Det må igangsettes en folkeopplysningskampanje som har som målsetting å bedre IKT-sikkerhetskulturen i Norge.

2. Forskning, innovasjon og næringsutvikling: Ny kunnskap, nytt næringsliv og nye arbeidsplasser for økt verdiskaping

Kunnskaps- og teknologibedrifter er motoren i framtidens velferdssamfunn. Forskning, innovasjon og kompetanse er en forutsetning for omstilling til et bærekraftig næringsliv og samfunn. Vi må sikre at vi har forskning som kan understøtte næringsutviklingen i eksisterende og nye næringer, at vi har gode vilkår for etablering av nye næringer og et godt system som hjelper bedriftene med å skalere og eksportere. Vi må ha forskning som understøtter en bærekraftig samfunnsutvikling – i velferdsmodellen, i alle sektorer.

Historien har vist at ny teknologi skaper flere jobber enn den gjør overflødig. Utfordringen vi står overfor nå er hvordan verdiene og arbeidsplassene også skapes i Norge. Det er ingen automatikk i at innovasjon i Norge skaper arbeidsplasser i Norge. Den digitaliserte verden krever at Norge har en proaktiv næringspolitikk for å ta markedsandeler internasjonalt, spesielt i voksende markeder.

2.1 Forskning – fornyer og forandrer

Skal vi klare å løse utfordringene vi står overfor, er forskning en viktig del av løsningen. Da må vi investere i forskning som gir avkastning i form av omstilling til en bærekraftig utvikling med framtidsrettede arbeidsplasser og en bærekraftig velferdsstat.

Den samfunnsøkonomiske effekten av forskning er stor, men potensialet realiseres ikke i tilstrekkelig grad. Offentlig investering i forskning ved instituttene gir et utbytte i størrelsesorden 4-10 ganger i form av økt verdiskaping i næringslivet. Forsknings-samarbeid med teknisk-industrielle institutter har gitt økt verdiskaping i industrien på rundt 800 milliarder kroner over en tiårsperiode¹.

Forskning representerer et stort og uforløst innovasjons- og omstillingspotensial i Norge. Blant våre viktigste konkurrenter og handelspartnere utgjør forskning en større del av BNP og innovasjonstakten enn i Norge. Det er dokumenterte sammenhenger mellom forskning, innovasjon og omstilling, som igjen stimulerer økonomisk og velferdsmessig konkurransekraft.

¹ <https://www.forskningsradet.no/contentassets/9adfc4ff0c4a48538c208024abd12b99/technopolis-naringsrettede-virkemidler.pdf/>

Forskningspolitikken må legge opp til at vi skal få mest mulig samfunnseffekt for investerte midler. Det er derfor prinsipielt og praktisk viktig at offentlige forskningsmidler utlyses i åpen konkurranse.

Forskningsinstituttene spiller en avgjørende rolle i det norske forsknings- og innovasjonssystemet. OECD pekte i 2017² på at instituttene spiller en nøkkelrolle for næringslivets FoU-arbeid. Om vi skal klare å øke andelen FoU-investeringer i Norge, må også instituttene og bedriftene settes i stand til å gjøre disse investeringene. Det trengs derfor virkemidler som sørger for at forskningsinstituttene kommer opp på internasjonalt nivå i sin grunnfinansiering, og virkemidlene som skal øke aktiviteten i det internasjonale forskningsarbeidet må styrkes.

Abelia mener:

- Offentlig finansiert forskning må trappes opp til 1,25 prosent av BNP frem mot 2030. Økningen ut over 1% bør rettes mot næringslivets omstilling og det grønne skiftet i samfunnet.
- Forskningsinnsatsen på innovativt og bærekraftig næringsliv må økes. De næringsrettede virkemidlene må prioriteres mot bærekraft, digitalisering, internasjonal konkurransekraft og innovasjonsevne. Virkemidlene må være effektive og gi høy addisjonalitet.
- Norsk deltagelse ved næringslivets og forskningsinstituttens samarbeid i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon må ivaretas på områder som er viktig for norsk konkurransevne. Dette samarbeidet avhenger av forutsigbare rammevilkår.
- Det må etableres gode rammer for skalering og internasjonalisering for norsk forskning både ved universiteter og næringsliv.
- Det bør sikres internasjonalt forskningssamarbeid i bedrifter, offentlig sektor og institutter ved å gi full kostnadsdekning i EU-prosjekter, slik som i Forskningsrådsprosjekter.
- "Stim-EU pilot" bør forlenges utover 2021 og omfatte alle forskningsinstitutter med basisbevilgning under 25%.
- Det må etableres en forpliktende opptrappingsplan for grunnfinansieringen til de selvstendige instituttene opp til internasjonalt nivå på minimum 25%.
- Offentlige forskningsmidler må lyses ut i åpen konkurranse gjennom Forskningsrådet for å sikre best kvalitet, størst samfunnsnytte og effektivitet. De store offentlige forskningsmidlene i helsesektoren må åpnes for konkurranse og gjøres tilgjengelig for flere FoU-miljøer.

2.2 Virkemidler for et bærekraftig næringsliv og flere arbeidsplasser

Norge har en spesiell utfordring i at en stor del av statens inntekter kommer fra en næring som bidrar til klimaendringer og ikke er bærekraftig. Regjeringen må føre en politikk som leder til rask framvekst av et robust næringsliv og sivilsamfunn, som også er bærekraftig.

Fremdeles investerer Norge i oljenæringene, samtidig som vi og mange andre land, investerer i innovative teknologier og virksomheter som bidrar til å løse klimakrisen. Olje- og gassetterspørselen vil avta, og innovasjoner innen eksempelvis batterier og smartere energiløsninger kan gjøre at etterspørselen avtar raskere enn forventet. Vi må være rigget for å overføre teknologisk kompetanse fra petroleumssektoren til nye områder, for å skape nye arbeidsplasser og verdiskaping.

For å møte bærekraftutfordringene må vi løse viktige samfunnsoppgaver på nye måter. Eksportinntektene må komme fra vekst i eksisterende næringer, både nasjonalt og internasjonalt.

² <https://www.oecd.org/norway/oecd-reviews-of-innovation-policy-norway-2017-9789264277960-en.htm>

Det må også legges til rette for at nye næringer og nye forretningsmodeller kan etableres og utvikle seg. Byggesteinene er kompetanse, forskning, teknologi og kapital.

Leterefusjonsordningen har vært et effektivt virkemiddel for å utvikle oljeutvinningen på norsk sokkel. På samme måte som vi har sikret dagens velstand med å utvikle gode rammebetingelser for leting etter olje på sokkelen, må vi nå utvikle morgendagens leterefusjonsordninger for å lete frem de nye løsningene på bærekraft og velferd.

Tilgang på kapital er avgjørende for å høste frukter av kompetanse- og innovasjonssatsinger. Et effektivt og målrettet offentlig virkemiddelapparat er viktig der det er vanskelig med tilgang på privat kapital. Statlige midler til næringsutvikling bør også stimulere til at mer privat kapital blir tilgjengelig for gode forretningsideer og vekstselskaper.

Innovasjonsselskapene, klyngene og inkubatorene spiller en viktig rolle i omstillingen av Norge. Disse er viktig for internasjonalisering, eksport og kobler sammen gründere, etablert næringsliv, forskning og kapital. De bidrar til nye næringer, sterkere vekstselskaper og flere arbeidsplasser. Det er viktig å se disse aktørene i sammenheng for å styrke økosystemet fra innovasjon til eksport.

For å utvikle morgendagens næringsliv er vi avhengige av å ha de rette virkemidlene. I dagens virkemiddelapparat mangler det muligheter for systemisk og transformativ innovasjon. Dette er en forutsetning for innføring av sirkulære forretningsmodeller og grønn omstilling.

Abelia mener:

- Det statlige virkemiddelapparatet må være brukervennlig og må fungere sømløst mellom de ulike aktørene i ulike faser av innovasjon og oppstartsselskapers utvikling. Løsningene i dette apparatet må også bidra til kommersialisering av radikale innovasjoner.
- Virkemiddelapparatet må kompletteres med virkemidler som stimulerer til både systemisk og transformativ innovasjon.
- Det er behov for å gjennomgå sektororienterte virkemidler med den hensikt å åpne investeringsmidler til nye, bærekraftige næringer, forretningsmodeller og ideelle aktører.
- Rammevilkårene til inkubatorer og klynger må være forutsigbare. De må styrkes og være slagkraftige.
- Virkemidlene for kommersialisering av forskning og testsentre må styrkes.
- Det må sikres gode støtteordninger for produkter og ideer med lang vei til markedet.
- Regulering av næringslivet og ideell sektor må fremme innovasjon og nye forretningsmodeller. Det må også legges til rette for en høyere omstillingstakt.
- Skatteinsentiver for investorer må styrkes for å øke investeringsviljen, og på denne måten hjelpe selskaper med nødvendig kapital.
- Opsjonsbeskatningen må forbedres for å sikre at investorer og eiere i vekstselskaper kan tiltrekke seg ny og viktig kompetanse.

2.3 Gode løsninger må eksporteres

Dagens næringspolitikk er ikke godt nok tilpasset de utfordringene Norge og verden står overfor. Den er heller ikke tilpasset de utfordringene innovative og kunnskapsintensive bedrifter står overfor. Tilgang på kompetanse, kapital og kunder er nøkkelfaktorer for at nystartede bedrifter skal vokse. Vi er avhengige av at bedrifter vokser i internasjonale markeder og skaper eksportinntekter velferdsstaten kan videreutvikles på.

De fleste norske bedrifter har et begrenset vekstpotensial i Norge og Norden. Markedene i Norden, som i resten av Europa, vokser sakte. Derfor er det viktig at norsk innovasjons- og næringspolitikk har som mål at bedrifter også skal vokse i internasjonale vekstmarkeder.

Norske oppstarts- og vekstbedrifter bør tidlig eksponere seg for det internasjonale markedet. Skal Norge ta inn eksportinntekter som skal erstatte olje- og gassektoren, må flertallet av norske bedrifter ha markedsandeler internasjonalt. Dette krever en særskilt oppmerksomhet i næringspolitikken på alle nivåer fra kommunalt til internasjonalt. Samtidig må vi ha en politikk som gjør Norge attraktivt for å bygge og beholde innovasjoner og nytt næringsliv.

Abelia mener:

- Utenriksstasjoner må brukes aktivt for å strategisk posisjonere norske bedrifter i attraktive markeder og jobbe tetter med næringslivet og investormiljøer.
- Innrette de næringsrettede virkemidlene slik at det fremmer eksponering for internasjonale markeder tidlig og bidrar til eksportinntekter.
- Styrke satsingen på klynger som et verktøy for internasjonalisering og eksport.
- Styrke markedsføringen av Norge som attraktiv nasjon for arbeid, næringsetablering og investeringer.
- Det må gjøres enklere for norske bedrifter med vekstambisjoner å hente inn utenlandske talenter.
- Norsk kunnskaps- og teknologinæringsliv bør styrke sitt arbeid med internasjonal tilstedeværelse.
- Legge til rette for at innovasjons- og vekstselskaper i størst mulig grad ser seg tjent med å drive virksomhet i Norge.

3. Offentlig-privat samhandling: Samarbeid for verdiskaping

Norge har en sterk tradisjon for et godt samarbeid mellom offentlig, privat og ideell sektor. Dette har vist seg å være viktig for å sikre et mangfold i tjenestetilbud, legge til rette for innovasjon, næringsutvikling og fremvekst av en ideell sektor i verdensklasse. Når om lag en tredjedel av arbeidsstyrken er ansatt i offentlig sektor, offentlig sektor utgjør om lag halvparten av BNP og vi har også en såpass stor andel personer som får ytelser fra det offentlige, vil det være viktig at det legges til rette for en god arbeidsdeling mellom sektorene.

Det er en økende tendens til konkurranse mellom offentlig og privat sektor, hvor det offentlige går inn i konkurranse med fungerende markeder. Det er svært uheldig dersom resultatet av dette blir at potensielt innovative og lønnsomme næringer eller ideelle ikke blir utviklet.

Digitalisering endrer offentlige tjenester, private markeder og viktige samfunnsfunksjoner. Det endrer interaksjonspunktene mellom offentlig sektor, næringslivet og ideell sektor. Digitalisering og god forvaltning av data åpner muligheter for en rekke nye verdiøkende tjenester. Samtidig kan det bli mer krevende å avgjøre hvor i verdikjeden det offentliges virksomhet naturlig slutter. Dette forsterkes av at det offentlige har mange roller som påvirker ulike markeder, og at befolkningen generelt også bør få tilgang til sin egen data.

3.1 Bedre rollefordeling mellom staten og private virksomheter

Offentlig sektor er ikke konkurranseutsatt, og har derfor heller ikke samme motiv for å utvikle innovative og konkurransedyktige løsninger. Dersom vi skal få mest og best mulig tjenester ut av

digitalisering, er det derfor avgjørende at det tas et kritisk blikk på hvilke løsninger som mangler og trengs, og hva som kan overlates til næringslivet og ideell sektor.

For mange leverandører begynner utviklingen av et produkt som svar på behov i det norske markedet. Lykkes man her, kan veien ut i EØS-området og noen ganger også resten av verden, være neste skritt. Et sterkt hjemmemarked er ofte avgjørende, og det er derfor problematisk når staten blir det største hinderet for en god konkurranse mellom virksomhetene. I mange tilfeller utvikler staten egne løsninger for å oppfylle et behov i stedet for å kjøpe det som er tilgjengelig eller kan utvikles i markedet. På den måten vokser offentlig sektor og konkurransevnen i ulike næringer svekkes.

3.1.1 Samhandling for mer og bedre innovasjon

Abelia mener at regelverket for offentlige anskaffelser ikke legger begrensninger når det gjelder å oppnå en rekke viktige politiske målsettinger. Særlig viktig er innovasjon for kunnskapsnæringen. Myndighetene må stimulere til mer innovasjon i offentlige anskaffelser for bedre og mer bærekraftige tjenester til innbyggerne, og et innovativt næringsliv.

EU mener at potensialet for innovasjonsinnkjøp er enormt. Bransjer som er avhengige av salg til offentlig sektor kan derfor styres mot innovasjon og bruk av ny teknologi gjennom den offentlige etterspørselen. Mandatet for offentlige innkjøp må derfor være tydelig på at innovasjon er både en sentral drivkraft for bærekraftig vekst og et viktig virkemiddel for å øke avkastningen av offentlige investeringer.

3.1.2 Manglende oversikt over offentlige anskaffelser

Det er svært begrenset oversikt over hvem som kjøper, hva som kjøpes og hvem som selger, til tross for at det utgjør 1/6 av BNP. For næringslivet er det svært viktig å kjenne til omfanget av anskaffelser innenfor ulike områder. Det samme gjelder kjennskap til anskaffelsesprosedyrer, krav og kriterier samt kontraktsvilkår. Informasjonen bidrar til bedre konkurranse.

3.2 Sirkulære anskaffelser

Norge kan og bør være en pådriver for å oppnå en sirkulær økonomi som tar sikte på å åpne opp potensialet for offentlig markedsrett og fremme innovasjon i teknologier og systemer som er mer materialeffektive og ansvarlige. Det grunnleggende prinsippet for sirkulære anskaffelser er en fullstendig livssyklus-tilnærming og vurdere kriterier som reparasjon, gjenbruk, gjenvinning og resirkulering, design for demontering osv. Innkjøpsprosessen må integrere forhold som stimulerer til produktenes sirkulære livsløp under hele prosedyren, fra planleggingsfasen og frem til sluttbruken.

I sirkulærøkonomien planlegges og tas det hensyn til hele livssyklusen allerede før anskaffelse og produksjon, ikke bare begrenset til hvordan avfallet kan bli en ressurs etter at produktene har endt sine dager og blitt til søppel. Abelia mener det er behov for at det tenkes nytt når det gjelder offentlige anskaffelser. Behovet her og nå overskygger langsiktige virkninger av anskaffelsene og problemet dukker først opp som avfall om lang tid.

Abelia mener:

- Det må gjøres en vurdering på hvor langt inn i verdikjedene det offentlige kan gå, hvilke tjenester som skal leveres av det offentlige og hvordan.
- Det må innføres sterkere tilsyn med det offentliges rolle i påvirkning av markedet gjennom støtteordninger, regelverk og levering av tjenester i konkurranse med private aktører.
- Offentlige anskaffelser og standardavtaler må fremme gode samarbeidsmodeller og innovative løsninger.

- Det må innføres risikoavlastningsordninger for å øke tryggheten hos offentlige innkjøpere ved innovative anskaffelser.
- Norge må få en langt bedre oversikt over offentlige anskaffelser, gjerne etter modell fra Sverige.
- Offentlige anskaffelser må legge til rette for sirkulære livsløp i materialer og produkter.
- Det bør vurderes tiltak for å få offentlig sektor til å i større grad gå fra vellykkede piloter innen digitalisering til skalering.

3.3 Fremtidens helse

Norge har potensial til å sette standarden for fremtidens helseløsninger, her hjemme og globalt. Vi har gode forutsetninger for å lykkes: Verdensledende helsetjenester, fremragende forskning, sterke teknologi- og innovasjonsmiljøer og en digitalt moden befolkning. Våre fortrinn gir grunnlag for å levere gode og effektive løsninger til egen omsorgs- og helsetjeneste, og samtidig skape et innovativt næringsliv med globalt nedslagsfelt og betydelig verdiskaping.

Helsesektoren står overfor store utfordringer. Veksten i antall eldre, sammen med et stadig økende behov for helsepersonell gjør at velferdssystemet settes under stadig større press. Mye kan gjøres ved at vi tenker nytt, organiserer på nye måter og legger mer vekt på forebygging, bl.a. gjennom ny teknologi.

Ved å ta i bruk stordata og kunstig intelligens er det nå mulig å sette presise diagnoser raskt og effektivt. Det må sikres at Norge utnytter sitt konkurransefortrinn med gode helsedata, og kobler disse opp mot relevante helseteknologimiljøer for å kunne utvikle og ta lederskap i det globale kappløpet om persontilpasset medisin. Det ligger store muligheter i utvikling av genteknologi og bioteknologiske løsninger.

Helsenæringen er betydelig og har et stort uforløst vekstpotensial. Bare i 2018 eksporterte helsenæringen for over 23 milliarder kroner. Det store vekstpotensialet ligger utenfor Norge. Helsenæringen kan både bli en nøkkelnæring med store eksportmuligheter og spille en avgjørende rolle for å løse helse- og omsorgsutfordringene Norge møter de neste tiårene.

Abelia mener:

- Finansieringssystemene i helsetjenesten må tilpasses nye og bedre måter å behandle pasientene på. Finansieringen må støtte bedre opp om forebygging, helhetlige pasientforløp og nye former for organisering. Abelia foreslår en aktiv utprøving av ulike takst- og refusjonsordninger.
- Nye løsninger må kunne utvikles og testes i realistiske miljøer før det introduseres til hele befolkningen. Sykehus og kommuner må etablere testsentre for nye løsninger i samarbeid med private aktører.
- Det må legges aktivt til rette for trygg tilgjengeliggjøring og videre bruk av helsedata for forskning og næringsutvikling. Dette er sentralt bl.a. for en vellykket satsing på persontilpasset medisin.
- Digitalisering av helsetjenesten må utformes slik at det samtidig stimulerer til effektiv konkurranse og innovasjon i leverandørindustrien.

4. Posisjonere Norge for bærekraftsrevolusjonen

Kunnskaps- og teknologivirksomhetene leder an i å løse vår tids største samfunnsutfordringer. Klima- og miljøutfordringene er langt fremskredet. Verden trenger effektiv og ren energi. Maten vi spiser skal produseres mer bærekraftig. Økende urbanisering krever bedre transportløsninger, bedre ressursutnyttelse og bedre bruk av råmaterialer. Samtidig skal vi skape inkluderende og innovative samfunn og motvirke utenforskap.

Bærekraft vil være et springbrett for samfunns- og næringsutvikling det neste tiåret. FNs 17 bærekraftsmål peker ut retningen både for næringsutvikling og for bedre samfunnsløsninger. De nye løsningene som skal utvikles må være økonomisk gode, bra for planeten og bra for samfunnet. I kombinasjon med strengere reguleringer fra myndigheter og økt etterspørsel fra marked og forbrukere påvirkes også investorer og kapitalmarkeder. Bare på et par år har etterspørselen etter bærekraftige investeringsobjekter økt eksponentielt i verden, og alt fra pensjonsfond, til private formuer krever nå at kapitalen som investeres går til bærekraftige prosjekter. Mer enn 80 prosent av venturekapital-selskapene har nå bærekraftsmål som resultatindikatorer.

4.1 Innovere og fjerne ineffektivitet i produkter, prosesser og systemer

Både i Norge og internasjonalt ligger det betydelige klima- og miljøgevinster gjennom å effektivisere og forbedre den eksisterende økonomien. Avanserte teknologier demper industriens utslipp ved å effektivisere forsyningskjeder, forbedre produksjonskvaliteten, forutse og planlegge vedlikehold av maskiner, optimalisere varme- og kjøleprosesser mm. Stordata og tingenes internett muliggjør desentralisering av energiforsyning og bidrar til å ytterligere redusere bruken av fossile kilder. I jordbruket brukes satellittbilder og analyse sammen med bioteknologisk forskning til å identifisere optimal avlingspraksis som gir høyere utbytte med minimal miljøpåvirkning. I transportsektoren er ny teknologi avgjørende for å optimalisere kapasitetsplanlegging og effektivitet innen godsløsninger og ruting.

4.2 Fra fossil til fornybar energi

Den globale energitransformasjonen er i full gang. Sol- og vindenergi handles allerede billigere enn olje og gass flere steder i verden. Økonomisk vekst er ikke lenger koblet direkte til energibruk, og til og med oljeselskap innrømmer at oljetoppen faktisk kan være rett rundt hjørnet. Det gjør igjen at det blir stadig billigere å finansiere opp store prosjekter for ren energi, og stadig dyrere å finansiere fossilindustrien innenfor kull, olje og gass. Dette er en særlig omstillingsutfordring for norsk økonomi.

Norge har også fornybare fortrinn gjennom nesten total tilgang til fornybar kraft. Men så langt har vi ikke utnyttet disse mulighetene til å gjøre oss attraktive som testsenter for ny næringsutvikling, for eksempel innenfor batteriteknologi eller når det gjelder fremtidens mobilitetsløsninger.

Samtidig er selve digitaliseringen av samfunnet også kraftkrevende, noe som stiller økte krav til både bærekraft og energieffektivisering av digitale produkter og løsninger.

4.3 Fra lineær til sirkulær

For å takle bærekraftsutfordringene er det avgjørende å anerkjenne koblingen mellom klimaendringene og måten vi utvinner, produserer, forbruker og kasserer naturressurser og eksisterende produkter. Det er beregnet at 66% av de globale utslippene frigjøres idet råvarer blir konvertert, bearbeidet og produsert til varer for konsum.

Til tross for det store potensialet, har sirkulær innovasjon og ressurseffektivitet så langt bare hatt en begrenset rolle i politikken til ulike regjeringer. Dette er nå i rask endring. I EUs arbeid med European Green Deal settes sirkulær innovasjon i sentrum for omstillingsarbeidet. Dette forsterkes av at større deler av økonomien flyttes fra produksjon av fysiske varer, til tjenester og digital verdiskaping. Nye forretningsmodeller, som delingsøkonomi eller "produkter som tjenester" stimulerer til langt bedre bruk av eksisterende ressurser og evner å øke verdien mangfoldige ganger.

4.4 Politikk for bærekraftsrevolusjonen

For å posisjonere Norge i bærekraftsrevolusjonen trengs aktiv politikk og tydelige virkemidler. Det handler om å forsterke og tydeliggjøre bærekraftsrelevansen av Abelian eksisterende politikk

innenfor forskning, innovasjon, teknologi og kompetanse. Forskningsinnsatsen på innovativt og bærekraftig næringsliv må økes. De næringsrettede virkemidlene må prioriteres mot bærekraft, digitalisering, internasjonal konkurransekraft og innovasjonsevne. Sektororienterte virkemidler må åpnes opp og virkemiddelapparatet må forsterkes med virkemidler for systemisk og transformativ innovasjon.

Det handler det om å bruke statens muskler mer aktivt, bl.a. gjennom å lede an gjennom innovative offentlige innkjøp. Staten kan også være risikoavlastende for næringslivet, gjennom å forsterke ordninger som NySnø.

Abelia mener:

- Innovative offentlige anskaffelser må tilrettelegges for bærekraftig og sirkulær ressursbruk
- Leterefusjonsordningen bør trappes ned og midlene må overføres til forskning
- Skatte- og avgiftspolitikken må brukes aktivt for å gjøre det dyrt å forurense.
- Bærekraft må gjennomsyre det statlige virkemiddelapparatet og gis prioritet ved tildeling av offentlige forsknings- og innovasjonsmidler.
- Offentlig finansiert forskning må trappes opp til 1,25 prosent av BNP frem mot 2030.
- Større offentlige beslutninger og strategier må vurderes opp mot hvilken effekt de vil ha på samfunn og miljø (basert på de mest relevante bærekraftsmålne).
- Virkemiddelapparatet må kompletteres med virkemidler som stimulerer til både systemisk og transformativ innovasjon.
- Norsk deltagelse ved næringslivets og forskningsinstituttene samarbeid i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon må ivaretas på områder som er viktig for norsk konkurransevne og at Norge skal bidra til løsningen på klimakrisen. Dette samarbeidet avhenger av forutsigbare rammevilkår.
- Norge bør dyrke tillit og samarbeid som konkurransefortrinn i den globale konkurransen om utvikling av dataøkonomien og de muliggjørende teknologiene.
- Det bør foretas en utredning som kartlegger bærekraftsdimensjonen i faginnholdet i høyere utdanning.
- Opplæring for bærekraftig utvikling må gjennomsyre alle læreplaner i skolen, og ikke utgjøre et enkelt fag.

5. Kompetanse, utdanning og livslang læring

Vi har gått langt på veien fra et samfunn hvor grunnutdanning, eventuelt supplert med noe etter- og videreutdanning, ga tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre et fullt arbeidsliv. Dagens arbeids- og næringsliv er preget at en stadig raskere teknologisk utvikling, jevnlig omstillinger og nye og endrede kompetansebehov. Dette læringslivet fordrer at en lærer hele livet. Læringen vil i stor grad foregå på arbeidsplassen og bli integrert i arbeidsoppgavene. Et viktig samfunnsoppdrag for utdanningsinstitusjonene blir derfor å utvikle relevante og fleksible utdanningstilbud som kan kombineres med en aktiv yrkesdeltakelse.

Det vil fortsatt være behov for en grunnleggende utdanning fra barnehage til fagskole, høyskole og universitet som dekker samfunnet og næringslivets ulike faglige kompetansebehov. Men, det blir vel så viktig å utvikle og stimulere de generiske ferdighetene til å lære å lære, evne til kritisk tenkning, problemløsning, kommunikasjon, samarbeide og arbeide i tverrfaglig team. Disse ferdighetene vil være avgjørende hele veien fra barnehagen, via skole og høyere utdanning og inn i arbeids- og næringslivet – en viktig forutsetning for et innovativt og konkurransedyktig næringsliv.

5.1 Grunnlaget for livslang læring

Barnehager er svært viktige for grunnlaget for læring og videre utvikling. Barnehagene er også et svært viktig likestillingspolitisk tiltak som har sikret større deltakelse i arbeidslivet. Den tilnærmede fulle barnehagedekningen er muliggjort av offentlig-privat samarbeid. Barnehageforliket viser at slikt samarbeid er en god måte å løse viktige samfunnsoppdrag. Bidraget fra private barnehager har også gitt samfunnet en total besparelse på 22,8 mrd i perioden 2008-2017.

Et grunnleggende prinsipp for et godt samarbeid er likebehandling av offentlig og private barnehager. Dette har sikret bærekraftige rammevilkår for både offentlige, ideelle og kommersielle barnehager. Med tilnærmet full barnehagedekning går samfunnsoppdraget til de private barnehagene fra å være en kapasitetsutvikler til en kvalitetsutvikler.

Abelia mener:

- Prinsippet om likebehandling av offentlige og private barnehager må ligge fast.
- Private barnehager må sikres forutsigbare og bærekraftige rammebetingelser.
- Barnehager må sikres en bærekraftig finansiering basert på et dokumentert kostnadsnivå.
- Godkjenning av nye barnehager og utvidelser av plasser med tilhørende tilskudd må gjøres ut ifra objektive kriterier på kvalitet, ikke basert på type eierskap.
- Kriteriene for kvalitet må ikke være til hinder for nyutvikling og innovasjon i tjenestene.

5.2 En skole for fremtiden

Dagens elever skal utdannes til å kunne løse utfordringer vi i dag ikke vet hva vil være og ha yrker som i dag ikke finnes. Mange av dagens utfordringer innenfor miljø, økonomi og samfunn viser at både lokale og nasjonale samfunn inngår i en symbiotisk vekselvirkning med den globale verden. For å realisere en reell bærekraftig utvikling, er det nødvendig at samfunnsborgere deltar aktivt. Det vil fordre at vi har handlingskompetanse på plass og at utdanning for bærekraftig utvikling integreres i utdanningssystemet.

I fremtiden skal vi leve av kunnskap og teknologi, og det er derfor viktig at elevene blir introdusert for realfag og programmering i grunnskolen. I tillegg vil kreativitet fremover være en avgjørende faktor for å kunne navigere i en stadig mer komplisert verden. Elevene må få mulighet til å utforske denne ferdigheten gjennom hele utdanningsløpet.

Det er også viktig at det finnes et mangfold i skoletilbudene. Friskolene ivaretar både barn, ungdom og foreldres rett til å velge en alternativ skole. De bidrar også til flere nyskapende og innovative skoler.

Abelia mener:

- Opplæring for bærekraftig utvikling må gjennomsyre alle læreplaner, og ikke utgjøre et enkelt fag.
- IKT som fag og profesjonsfaglig digital kompetanse må inn som krav i lærerutdanningene, samt tilbys i etter- og videreutdanning.
- Det må opprettes en offentlig nasjonal portal for digitale læremidler for norske og utenlandske leverandører som tilfredsstillende bestemte kvalitetskrav, hvor skolene kan kjøpe digitale læremidler subsidiert gjennom offentlige tilskudd.
- Programmering må opprettes som et eget fag i grunnskolen.
- Friskolene må sikres økonomisk bærekraftige rammebetingelser tilsvarende offentlige skoler, og forutsigbare rammebetingelser i måten staten forvalter sin tilsynsrolle.

5.3 Høyere yrkesfaglig utdanning – praktiske og yrkesrettede utdanninger

Fagskoleutdanningenes egenart ligger i det særlig tette samarbeidet med arbeids- og næringslivet, med utgangspunkt i erfaringskunnskap og faglig utviklingsarbeid. Digitalisering og automatisering medfører et jevnlig behov for omstilling i norsk arbeids- og næringsliv. Fagskolene utøver et viktig samfunnsoppdrag ved å tilby utdanninger som er oppdatert med tanke på kompetansebehovene i arbeidslivet. Dette er viktig for å dekke behovet for jevnlig omstilling i norsk arbeidsliv, samt den enkelte sitt behov for kompetanseheving og omskolering.

Abelia mener:

- Fagskolereformen må videreføres og det må fortsatt stimuleres til utvikling av nye fagskoletilbud og faglig og pedagogisk utviklingsarbeid.
- Fagskolene må sikres en bærekraftig finansiering basert på et dokumentert kostnadsnivå, samt iverksettes en opptrappingsplan som øker antall studieplasser til fagskolene betydelig.
- Det må foretas en kartlegging av fagskoleutdanningens kunnskapsgrunnlag for innplassering i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR)
- Det må igangsettes et arbeid som sørger for fleksible overganger mellom fagskoleutdanning og høyere utdanning

5.4 Høyere utdanning – vår kilde til konkurransedyktig humankapital

Det norske utdanningssystemet utdanner flere kandidater enn noen gang tidligere. Vi forventer at trenden mot et stadig høyere utdanningsnivå vil fortsette på grunn av økt etterspørsel etter høyt utdannet arbeidskraft og fordi antall studieplasser innen høyere utdanning økes år for år.

Samtidig er arbeidsmarkedet i stor endring. Det er viktig at universitetene og høyskolene evner å tilpasse seg de omstillingene vi befinner oss midt oppi, deriblant klimautfordringene. De aller fleste kandidater fra høyere utdanning skal inn i et arbeidsliv utenfor akademi. Utdanningsinstitusjonene må derfor være tett koblet på arbeidslivet og dets behov.

Digitaliseringen av samfunnet har ført til at IKT-sektoren på kort tid har opplevd et enormt gap mellom tilbud og etterspørsel på relevant kompetanse. For at vi skal kunne opprettholde konkurranseevnen i norsk næringsliv er det derfor kritisk å bedre tilgangen på kvalifisert, og i større grad internasjonalt orientert, arbeidskraft. En viktig del av dette er å opprette flere studieplasser innen IKT, og at disse økes i takt med etterspørselen. Samtidig har endringene i arbeidsmarkedet ført til at det fremover også vil være behov for større kunnskap om teknologi og digitale muligheter også innen andre utdanningsløp.

Abelia mener:

- Næringslivet må involveres og bidra til at studieplanene og antall studieplasser er oppdatert i henhold til arbeidsmarkedets kompetansebehov, samarbeide om studiepoenggivende praksisplasser og bidra med lærekrefter.
- Finansieringskategoriene for høyere utdanning bør gjennomgås og tilpasses næringslivets behov.
- Antall studieplasser innen IKT må årlig justeres for å dekke behovet for digital kompetent arbeidskraft.
- Det må bli lettere å ansette personer med tung praktisk erfaring fra næringslivet i vitenskapelige stillinger i akademien.

- Studiestøtten må være tilpasset slik at studenter kan ha betalt arbeid ved siden av studiene.
- Det må stimuleres til å øke andelen studenter på utenlandsopphold betraktelig.
- Det bør foretas en utredning som kartlegger bærekraftsdimensjonen i faginnholdet i høyere utdanning.

5.5 Voksnes læring – læring hele livet

Satsing på etter- og videreutdanning er helt avgjørende for å skape en bærekraftig fremtid og for at norsk næringsliv skal kunne håndtere fremtidige omstillingsbehov som vil øke i takt og omfang. Det er særlig hensynet til at teknologiske endringer skjer raskere enn tidligere som påvirker behovet for læring. I tillegg legger den aldrende befolkningen press på velferdsstatens bærekraft, noe som øker behovet for at befolkningen må jobbe lengre og smartere enn før.

Dersom vi skal opprettholde den høye sysselsetningsgraden og skape et enda mer inkluderende arbeidsliv er det derfor viktig at disse utfordringene adresseres. Et moderne arbeidsmarked krever at vi lærer hele livet og at etter- og videreutdanningstilbudet må gjøres mer tilpasningsdyktig.

Å besitte oppdatert og ettertraktet kompetanse er et individuelt ansvar, men det er samtidig avhengig av at næringsliv og det offentlige støtter opp om utvikling og tilbyr muligheter. Det bør legges til rette for kompetanseinnvandring også fra land utenfor EØS. Eksempelvis har land som Estland, Finland, Italia, Frankrike og England egne ordninger som tilrettelegger for at gründere og arbeidstakere med talent og nødvendig spisskompetanse kan få et forenklet innpass i landene, slik at det kan hentes arbeidskraft fra hele verden.

Abelia mener:

- Livslang læring må anses som en del av grunnoppdraget til fagskoler, høyskoler og universiteter og som en viktige bidragsyttere inn i kompetansereformen.
- Det må utvikles relevante etter- og videreutdanningstilbud som er fleksible og nettbaserte og kan kombineres med jobb – med tilhørende mulighet for finansiering via Lånekassen
- Det bør etableres en KompetanseFunn-ordning hvor bedriftene får skattefradrag for utgifter til kompetanseheving av sine ansatte.
- Kunnskaps- og teknologivirksoverheters mulighet til å rekruttere nødvendig kompetanse fra hele verden må styrkes og forenkles.

6. En moderne og ansvarlig arbeidspolitikk

6.1 Et tilpasset regelverk og moderate lønnsoppgjør

Samarbeidet mellom arbeidsgiverorganisasjonene, arbeidstakerorganisasjonene og Staten, også kalt trepartssamarbeidet, har vært avgjørende for at Norge i en lang periode har opplevd stabile politiske forhold og økonomisk vekst. De siste femti årene har imidlertid vært preget av store forandringer. Siden 1970-tallet har en trend i hele den vestlige verden vært en dreining fra naturressurs- og industrinæringer, til tjenesteytende sektor. Den samme tendensen ser vi også i Norge.

Arbeidsoppgavene krever mer utdanning enn tidligere, og mange arbeidstakere jobber i dag i svært selvstendige stillinger. Arbeidsmiljøloven må utvikles i tråd med endringene i samfunnet. Skal norske bedrifter fortsette å være konkurransedyktige globalt, er det viktig at regelverket går i takt med arbeidslivets behov. Blant annet må bedriftene gis større fleksibilitet i forhold til arbeidstid og varierende behov for arbeidskraft.

Folketrygdloven må harmoniseres i tråd med nye aldersgrenser, slik at arbeidsgiver gis refusjon for sykepenger for arbeidstakere mellom 67 og 72 år.

En dreining i næringsstrukturen fører til at den norske økonomien møter sterkere internasjonal konkurranse. Sammenlignet med andre OECD-land ligger dessuten norske lønninger høyt over gjennomsnittet. Kombinert med et skattesystem som ikke er tilpasset internasjonale skattesystemer, er det en fare for at flere bedrifter vil velge å flagge ut arbeidsplasser. Det er derfor viktig at norske lønninger blir mer konkurransedyktige sammenlignet med våre viktigste handelspartnere.

Skal vi få til dette, krever det at partene i arbeidslivet har høy legitimitet. Organisasjonsgraden i Norge og internasjonalt, er synkende på arbeidstakersiden. Dette er en utvikling Abelia mener er alvorlig, da høy organisasjonsgrad på begge sider er en avgjørende forutsetning for et ansvarlig arbeidsliv og moderasjon i lønnsoppgjørene.

Abelia mener videre at dagens tariffavtaler bør forenkles. Ved å modernisere språk og bestemmelser, mener vi at avtalene vil få større aktualitet og større oppslutning i arbeidslivet.

AFP-ordningen bør endres slik at ordningen premierer antall år i tariffbundet bedrift, og ikke som i dag hvor opptjening forutsetter ansettelse syv av de siste ni år før fylte 62. En endring av AFP-modellen må ikke øke kostnadene for arbeidsgiver, men gjøre den mer attraktiv ved at alle arbeidstakere som jobber i en tariffbundet bedrift vil kunne opptjene rett til AFP.

Abelia mener:

- Arbeidsmiljøloven må endres slik at loven bedre tilpasses dagens arbeidsliv og bedriftenes behov, bl. annet når det gjelder arbeidstid, særlig uavhengig stilling og varierende behov for arbeidskraft
- Refusjonsordningen for arbeidstakere mellom 67 og 72 år må endres.
- Tariffavtalene må forenkles
- AFP-ordningen må innrettes slik at den blir mer rettferdig og attraktiv for begge parter
- Fremtidige lønnsoppgjør må preges av moderasjon

6.2 Et moderne arbeidsliv er et inkluderende og mangfoldig arbeidsliv

Over 20 % av norske personer i yrkesaktiv alder mottar ulike ytelser fra NAV. 17 % av disse mottar en helserelatert ytelse. Sammenlignet med andre OECD-land har Norge dobbelt så mange uføre som gjennomsnittet. Skal vi lykkes med å minske presset på velferdsstaten fremover, er det avgjørende at en større andel av befolkningen kommer seg i arbeid og at vi sørger for at unge ikke faller utenfor arbeidslivet.

I 2018 var sykefraværet på over 6 %. I denne kategorien er det langtidsfraværet som dominerer og utgjør et stort antall fraværsdager. For de sykdomsdiagnosene som dominerer, slik som muskel- og skjelettplager og diffuse psykiske lidelser, kan det være mer helsefremmende å arbeide enn å være hjemme. Arbeid kan innvirke positivt på sykdomssituasjonen, gjennom aktivisering, sosial kontakt og et bedre selvbilde. Flere studier viser dessuten at tap av arbeid/det å være hjemme, gir en kraftig økning i risikoen for å ende opp med uføretrygd på heltid. Abelia mener derfor at gradert sykemelding kan være et godt virkemiddel for en del av våre medlemsbedrifter, forutsatt at bedriftene gis tilskudd/økonomiske insentiver for å legge til rette for tilbakeføring i arbeid.

Abelia mener videre at dagens ordning for uføretrygd bør gjøres mer arbeidsorientert. Det bør legges til rette for mer bruk av gradert uføretrygd, slik at eventuell restarbeidsevne for uføretrygdede personer utnyttes i større grad enn i dag.

De nevnte forslagene vil bidra til å stimulere personer med ulike helseplager til deltagelse i arbeidslivet. Dette vil igjen bidra til å få flere personer i arbeid, samt å sikre velferdsordningene slik vi kjenner dem i dag.

Abelia mener:

- Gradert sykemelding kan være et godt virkemiddel for en del av våre medlemsbedrifter, forutsatt at bedriftene gis tilskudd/økonomiske incentiver for å legge til rette for tilbakeføring i arbeid.
- Arbeidsgiver bør pålegges å informere sykmeldende lege om arbeidsplassens muligheter for å tilrettelegge for gradert sykemelding.
- Sykmeldende lege bør pålegges å informere arbeidsgiver om arbeidstakers mulighet for gradert arbeid.
- Innføring av eventuelle nye virkemidler må ikke medføre økte kostnader for arbeidsgiverne